

Het centraal schriftelijk examen vmbo 2005

Basisberoepsgerichte leerweg

Kerndeel 3

Leervaardigheden in het vak geschiedenis en staatsinrichting

De kandidaat beheerst een aantal strategische vaardigheden die bijdragen tot de ontwikkeling van het eigen leervermogen.

De kandidaat kan:

1. verschillende typen historische vragen herkennen.
In dat verband kan hij/zij:
 - onderscheid maken in beschrijvende, verklarende en waarderende vragen.
2. bij gegeven historische vragen informatie verwerven;
 - bronnen en bronfragmenten selecteren, lettend op bruikbaarheid,
 - gebruik maken van verschillende typen historisch bronnenmateriaal, mondeling, schriftelijk, audiovisueel.
3. verworven of aangereikte informatie verwerken;
 - gegevens ordenen en zo nodig bewerken,
 - gegevens beoordelen op bruikbaarheid,
 - gegevens analyseren en een eigen standpunt weergeven en toelichten.
4. principes en procedures die kenmerkend zijn voor de benaderingswijzen van het vak geschiedenis en staatsinrichting toepassen;
 - ordening aanbrengen in historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen,
 - historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen plaatsen in historische perioden en in maatschappijtypen
 - verschijnselen uit verschillende perioden en samenlevingen vergelijken
 - in historische processen aspecten van continuïteit en verandering herkennen
 - op basis van gegeven werkmateriaal verklaringen geven voor historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen,
 - de aanleiding herkennen als de meest directe oorzaak
 - herkennen hoe oorzaken van verschillende aard historische processen beïnvloeden
- zich op basis van historische gegevens een beeld vormen van historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen,
 - rekening houden met de standplaatsgebondenheid van de bronnen
- een eigen standpunt over historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen weergeven en toelichten,
 - zich verplaatsen in opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden, er rekening mee houdend dat zij niet over dezelfde kennis konden beschikken als wij nu
 - opvattingen, waarden en motieven, waardoor mensen in het verleden werden geleid, vergelijken met die van zichzelf en tijdgenoten
5. resultaten van een leeractiviteit overdragen aan anderen;
 - een verslag van beperkte omvang schrijven als basis voor een schriftelijke, mondelinge of audiovisuele presentatie,
 - een geschikt medium kiezen en gebruiken, rekening houdend met randvoorwaarden als beschikbare tijd en middelen.
6. gebruikmaken van informatie- en communicatietechnologie bij de bestudering van historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen;
 - geautomatiseerde zoeksystemen in bibliotheken, mediatheken en telecommunicatieprogramma's gebruiken,
 - eenvoudige geautomatiseerde gegevensbestanden raadplegen,
 - gegevens bewerken met behulp van eenvoudige tekstverwerkings- en rekenprogramma's,
 - eenvoudige simulatieprogramma's gebruiken.
7. zo zelfstandig mogelijk enkele eenvoudige onderzoeken van beperkte omvang uitvoeren over thematieken die aansluiten bij de inhoud van de exameneenheden K4 t/m K9.
In dat verband kan hij/zij in K3 geformuleerde vaardigheden en benaderingswijzen in samenhang hanteren.

*De industrie gaat voor.
Cartoon van Albert Hahn
uit 1908.*

De Fabrikant: „De vorige maand heb je vijf volle dagen vrij gehad om te bevallen, nou moet je al weer een dag weg om het jong onder den grond te stoppen, waar gaat het op die manier met mijn zaken heen?“

Kerndeel 6 De industriële samenleving in Nederland

De kandidaat kan:

1. het ontstaan van een industriële samenleving in Nederland beschrijven en daarbij ingaan op de rol van ontwikkelingen in technologie;
 - wetenschap en toepassingen in (industriële) techniek,
 - schaalvergroting.
2. herkennen hoe het proces van industrialisatie in Nederland in de tweede helft van de negentiende eeuw leidde tot veranderingen in arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen;
 - voortgaande arbeidsdeling / werktijden / vrouwen- en kinderarbeid / beloning / ontbreken sociale zekerheid,
 - van patroon-gezel naar directeur-arbeider / ontwikkeling vakbonden.
3. de rol van vakbonden en van politieke organisaties bij het streven naar verbetering van arbeidsomstandigheden herkennen en daarbij ingaan op de Kinderwet van Van Houten en de Arbeidswet van 1919;
 - organisatie arbeiders / stakingen / onderlinge verzekering / sociale wetgeving.
4. herkennen hoe verdere industrialisatie en economische groei na de Tweede Wereldoorlog leidden tot schaalvergroting in het bedrijfsleven, tot verstedelijking en tot vergroting van welvaart en consumptie.
5. herkennen hoe de economische groei na de Tweede Wereldoorlog en het onderwijsbeleid van de jaren zestig bijdroegen tot grotere sociale mobiliteit in het laatste kwart van de twintigste eeuw;
 - mammoetwet / studiefinanciering
6. de invloed herkennen van factoren als opleiding, beroep, afkomst, sekse en etniciteit op sociale mobiliteit in Nederland aan het begin van de industrialisatie en in het laatste kwart van de twintigste eeuw en over de veranderde invloed een eigen standpunt weergeven en toelichten.

Kerndeel 9 De Koude Oorlog

De kandidaat kan:

1. de internationale verhoudingen voor en aan het eind van de Tweede Wereldoorlog herkennen en daarbij ingaan op de positie van Duitsland, de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten;
 - VS - SU tegenstelling sinds 1917: kapitalistisch / democratisch - communisme/dictatuur,
 - VS en SU als overgebleven wereldmachten na de Tweede Wereldoorlog,
 - Nazi-Duitsland / nederlaag en bezetting.
2. het ontstaan van de Koude Oorlog beschrijven en daarbij ingaan op de ideologische tegenstellingen en het streven naar invloedssferen in Europa;
 - Jalta,
 - Oost-Europa/SU tegenover West-Europa/VS.
3. het verloop van de Koude Oorlog aan de hand van ontwikkelingen in Duitsland herkennen en daarbij ingaan op de blokkade van Berlijn in 1948, de Duitse deling, de vlucht naar het Westen en de bouw van de Berlijnse Muur.
4. herkennen hoe politieke en economische ontwikkelingen binnen de Sovjet-Unie in de loop van de jaren tachtig hebben bijgedragen aan het einde van de Koude Oorlog;
 - Gorbatsjov / Perestroika en Glasnost,
 - ineenstorten systeem,
 - onbetaalbaarheid wapenwedloop / oorlog in Afghanistan.
5. de bijdrage van Duitsland aan politieke stabiliteit in Europa na de Duitse eenwording herkennen en daarover een eigen standpunt weergeven en toelichten.

Kaderberoepsgerichte leerweg

Kerdeel 3:

Leervaardigheden in het vak geschiedenis en staatsinrichting

De kandidaat beheerst een aantal strategische vaardigheden die bijdragen tot de ontwikkeling van het eigen leervermogen.

De kandidaat kan:

1. verschillende typen historische vragen herkennen en zo zelfstandig mogelijk formuleren.

In dat verband kan hij/zij:

- onderscheid maken in beschrijvende, verklarende en waarderende vragen.

2. bij gegeven of zelf geformuleerde historische vragen informatie verwerven;

- bepalen welke (soort) historische informatie nodig is,
- geschikte informatiebronnen inventariseren,
- bronnen en bronfragmenten selecteren, lettend op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en representativiteit,
- gebruikmaken van verschillende typen historisch bronnenmateriaal, mondeling, schriftelijk, audiovisueel.

3. verworven of aangereikte informatie verwerken;

- gegevens ordenen en zo nodig bewerken,
- gegevens beoordelen op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en representativiteit,
- gegevens analyseren en een eigen standpunt weergeven en toelichten.

4. principes en procedures die kenmerkend zijn voor de benaderingswijzen van het vak geschiedenis en staatsinrichting toepassen;

- ordening aanbrengen in historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen:
 - historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen plaatsen in historische perioden en in maatschappijtypen,
 - verschijnselen uit verschillende perioden en samenlevingen vergelijken,
 - in historische processen aspecten van continuïteit en verandering herkennen,
 - veranderingen onderscheiden naar de snelheid waarmee deze plaatsvinden, van schoksgewijs tot geleidelijk;
- op basis van gegeven werkmateriaal verklaringen geven voor historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen:
 - de aanleiding herkennen als de meest directe oorzaak,
 - herkennen hoe oorzaken van verschillende aard historische processen beïnvloeden,
 - directe en indirecte oorzaken onderscheiden,

- onderscheid maken tussen oorzaken van meer en minder belang,
- gevolgen die op korte termijn spelen, onderscheiden van gevolgen op lange termijn;
- zich op basis van historische gegevens een beeld vormen van historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen:
 - rekening houden met de standplaatsgebondenheid van de bronnen,
 - rekening houden met de eigen standplaatsgebondenheid,
 - vaststellen waardoor de standplaatsgebondenheid bepaald werd/wordt;
- een eigen standpunt over historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen weergeven en toelichten:
 - zich verplaatsen in opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden, er rekening mee houdend dat zij niet over dezelfde kennis konden beschikken als wij nu,
 - opvattingen, waarden en motieven, waardoor mensen in het verleden werden geleid, vergelijken met die van zichzelf en tijdgenoten.

5. resultaten van een leeractiviteit overdragen aan anderen;

- een verslag van beperkte omvang schrijven als basis voor een schriftelijke, mondelinge of audiovisuele presentatie,
- een geëigend medium kiezen en gebruiken, rekening houdend met doel, doelgroep en randvoorwaarden als beschikbare tijd en middelen.

6. gebruikmaken van informatie- en communicatie-technologie bij de bestudering van historische gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen;

- geautomatiseerde zoeksystemen in bibliotheken, mediatheken en telecommunicatieprogramma's gebruiken,
- eenvoudige geautomatiseerde gegevensbestanden raadplegen,
- gegevens bewerken met behulp van eenvoudige tekstverwerkings-, reken- en spreadsheet programma's,
- eenvoudige simulatieprogramma's gebruiken.

7. zo zelfstandig mogelijk enkele eenvoudige onderzoeken van beperkte omvang uitvoeren over thematieken die aansluiten bij de inhoud van de exameneenheden K4 t/m K9.

In dat verband kan hij/zij de in K3 geformuleerde vaardigheden en benaderingswijzen in samenhang hanteren.

Kerndeel 6 De industriële samenleving in Nederland

De kandidaat kan:

1. het ontstaan van een industriële samenleving in Nederland beschrijven en daarbij ingaan op de rol van ontwikkelingen in technologie, in ondernemerschap en in het gebruik van kapitaal;
 - wetenschap en toepassingen in (industriële) techniek,
 - schaalvergroting.
2. herkennen/beschrijven hoe het proces van industrialisatie in Nederland in de tweede helft van de negentiende eeuw leidde tot veranderingen in arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen;
 - voortgaande arbeidsdeling / werktijden / vrouwen- en kinderarbeid / beloning / ontbreken sociale zekerheid,
 - van patroon-gezel naar directeur-arbeider / ontwikkeling vakbonden.
3. de rol van vakbonden en van politieke organisaties bij het streven naar verbetering van arbeidsomstandigheden herkennen/beschrijven en daarbij ingaan op de Kinderwet van Van Houten en de Arbeidswet van 1919;
 - organisatie arbeiders / stakingen / onderlinge verzekering / sociale wetgeving.
4. herkennen/beschrijven hoe verdere industrialisatie en economische groei na de Tweede Wereldoorlog leidden tot schaalvergroting in het bedrijfsleven, tot verstedelijking en tot vergroting van welvaart en consumptie.
5. herkennen/beschrijven hoe de economische groei na de Tweede Wereldoorlog en het onderwijsbeleid van de jaren zestig bijdroegen tot grotere sociale mobiliteit in het laatste kwart van de twintigste eeuw;
 - mammoetwet / studiefinanciering.
6. het aandeel van landbouw, industrie en diensten in de Nederlandse economie bij het begin van de industrialisatie in de tweede helft van de negentiende eeuw en in de huidige tijd vergelijken.
7. sociale gelaagdheid bij het begin van de industrialisatie vergelijken met sociale gelaagdheid aan het einde van de twintigste eeuw en daarbij ingaan op de te onderscheiden lagen en beroepen.
8. de invloed herkennen/beschrijven van factoren als opleiding, beroep, afkomst, sekse en etniciteit op sociale mobiliteit in Nederland aan het begin van de industrialisatie en in het laatste kwart van de twintigste eeuw en over de veranderde invloed een eigen standpunt weergeven en toelichten.

Kerndeel 9 De Koude Oorlog

De kandidaat kan:

1. de internationale verhoudingen voor en aan het eind van de Tweede Wereldoorlog herkennen/beschrijven en daarbij ingaan op de positie van Duitsland, Groot-Brittannië, Frankrijk, de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten;
 - VS - SU tegenstelling sinds 1917: kapitalistisch/ democratisch - communisme/dictatuur,
 - VS en SU als overgebleven wereldmachten na de Tweede Wereldoorlog,
 - Nazi-Duitsland / nederlaag en bezetting.
 - koloniale grootmachten Frankrijk en GB / verlies koloniën na 1945.
2. het ontstaan van de Koude Oorlog beschrijven en daarbij ingaan op de ideologische tegenstellingen en het streven naar invloedssferen in Europa;
 - Jalta,
 - Oost-Europa/SU tegenover West-Europa/VS.
3. het verloop van de Koude Oorlog aan de hand van ontwikkelingen in Duitsland herkennen/beschrijven en daarbij ingaan op de blokkade van Berlijn in 1948, de Duitse deling, de vlucht naar het Westen en de bouw van de Berlijnse Muur alsmede de 'Ost-Politik'.
4. beelden van elkaar in het West- en het Oostblok in de jaren vijftig en zestig herkennen, deze beschrijven en verklaren met verwijzing naar achterliggende politieke opvattingen.
5. de functie van wederzijdse dreiging, ter voorkoming van gewapende conflicten ten tijde van de Koude Oorlog, beschrijven en daarbij ingaan op de wapenwedloop; hij/zij kan over voor- en nadelen van de wederzijdse dreiging een eigen standpunt weergeven en toelichten;
 - voorkomen kernoorlog,
 - beslag op kennis, grondstoffen, kapitaal.
6. herkennen/beschrijven hoe politieke en economische ontwikkelingen binnen de Sovjet-Unie in de loop van de jaren tachtig hebben bijgedragen aan het einde van de Koude Oorlog;
 - Gorbatsjov / Perestroika en Glasnost,
 - ineensstorten systeem,
 - onbetaalbaarheid wapenwedloop / oorlog in Afghanistan.
7. de bijdrage van Duitsland aan politieke stabiliteit in Europa na de Duitse eenwording herkennen/beschrijven en daarover een eigen standpunt weergeven en toelichten.

De gemengde en de theoretische leerweg

De kerndelen 3, 6 en 9 van de kaderberoepsgerichte leerweg en de bijbehorende verrijkingsdelen 3, 6 en 8.

'De blauwe Dood', cholera.

Verrijkingsdeel 3 De verhouding mens - milieu

De kandidaat kan:

1. voorbeelden geven van aantasting, vervuiling en uitputting van het milieu in de tijd voor de industriële revolutie;
 - voorbeelden uit Nederland vanaf de late Middeleeuwen.
2. beschrijven hoe na de Tweede Wereldoorlog in Nederland toenemend energiegebruik, groeiende consumptie en de opvatting van onbeperkte economische groei leidden tot intensiever gebruik van het milieu en tot milieuproblemen.
3. voorbeelden geven van milieuproblemen na de Tweede Wereldoorlog in Nederland, waarbij overheid en milieubeweging tegenover elkaar stonden, de uiteenlopende visies voor de oplossing van die problemen beschrijven en over die visies een eigen standpunt weergeven en toelichten.

Verrijkingsdeel 6 Nederland en de Verenigde Staten na de Tweede Wereldoorlog

De kandidaat kan:

1. de invloed van de VS op Nederland in de naoorlogse geschiedenis beschrijven en daarbij ingaan op de bijdrage van de VS aan de economische wederopbouw, de positie van de VS in de Navo en de verbreiding van de Amerikaanse cultuur;
 - Marshallplan,
 - VS als garantie voor de Europese veiligheid,
 - via media (muziek, film) / voeding / kleding.
2. opvattingen van confessionelen, liberalen, socialisten en communisten in Nederland over de rol van de VS in de internationale politiek in de jaren vijftig vergelijken met hun opvattingen ten tijde van de Vietnamoorlog.
3. beelden in Nederland van de VS in de jaren vijftig en tijdens de Vietnamoorlog herkennen en relateren aan opvattingen van bovengenoemde politieke stromingen.

Verrijkingsdeel 8 Vaardigheden in samenhang

De kandidaat de vaardigheden uit het kerndeel in samenhang toepassen.

De tekst van de hier afgedrukte kerndelen is overgenomen uit *Examenprogramma's vmbo. Economie en de maatschappelijke vakken*, uitgegeven door het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen (maart 2000). De publicatie staat ook op internet onder www.cfi.nl